

Manuel Saderra, el degà dels mestres de la sardana

Text: Xevi Planas

Manuel Saderra i Puigferrer és el degà dels grans mestres de la sardana que queden vius. *Una rosella, Júlia, Llac encantat* i *Somni* són algunes de les seves sardanes més conegudes, firmades amb el nom de M.S. Puigferrer. Als 89 anys, Manuel Saderra recorda els seus inicis en el món de la composició i evoca el seu vincle amb Pau Casals i altres personalitats de l'àmbit musical.

Fotos: Josep Maria Oliveras

ostè va néixer a Tortellà en una família originària de Sant Feliu de Pallerols. ¿Quins records té d'aquestes dues poblacions?

— Pocs, sobretot de Sant Feliu de Pallerols. La gent d'aquesta població, però, sempre m'ha tractat com si jo hi hagués nascut. Els vaig dedicar una sardana per agrair-los aquest tracte. A casa érem una família d'onze germans. No els vaig conèixer tots. Només en vaig conèixer set. Llavors era difícil que en una família de tantes criatures no en morís alguna. Al final vam quedar vius només el germà gran i el petit. El meu germà gran, en Josep, el compositor, em duia una diferència de 25

anys. Ara fa 27 anys que és mort. Tots els avis, els pares i els deu germans eren fills de Sant Feliu de Pallerols. El meu pare també era músic. Quan va deixar l'ofici de músic, la família va anar a viure a Tortellà, on ell treballava de representant d'una fàbrica de mitjons d'Olot. Jo ja vaig néixer a Tortellà. Hi vam viure fins al 1917, l'any en què va morir el meu pare. Llavors jo tenia vuit anys i ens vam traslladar a Banyoles a casa del meu germà gran. Al cap de poc, vam anar a viure a Olot amb la meua mare. Als nou anys, a Olot, ja em van posar a fer d'aprenent de pintor de parets. En aquella època, era qüestió d'anar de seguida per un ofici. Llavors els aprenents no cobraven res. Al cap d'un any de treballar d'aprenent de pintor, em van donar una pesseta. Vivíem una època de molta misèria. Un parell d'anys després, la meua mare i jo vam haver d'anar a viure una altra vegada a Banyoles amb el meu germà gran, perquè es va quedar vidu i tenia una filla.

—Tortellà és una població amb una forta tradició musical. ¿Aquest factor el va influir?

—No. Jo vaig començar la meua carrera de músic a Banyoles. Ben de pressa,

Manuel Saderra i Puigferrer va néixer el 21 de juliol del 1908 a Tortellà (la Garrotxa), en el si d'una família d'onze germans originària de Sant Feliu de Pallerols. Per no beneficiar-se de la popularitat del seu germà gran, el conegut compositor Josep Saderra, va començar a firmar les seves sardanes amb el nom de M.S. Puigferrer.

Va entrar a La Principal de Banyoles el 1930. El 1942, es va incorporar a l'orquestra Bolero, convertida el 1951 en La Principal de Girona, amb la qual va gravar diversos discos sota la supervisió de Pau Casals. Hi tocava el trombó, la trompeta i el bandoneó. En va ser l'arranjador musical des de poc temps després d'incorporar-s'hi, i la va dirigir entre el 1949 i el 1957, any en què va abandonar l'ofici de músic per entrar a treballar en una fàbrica de gelatines. Va dirigir l'Agrupació Polifònica de Banyoles entre el 1959 i el 1969. Va residir una temporada a Olot i una altra a Santa Eugènia de Ter, però ha viscut la major part de la seva vida a Banyoles. Ara viu a Mata.

Considerat un dels compositors de la història de la sardana que més bé coneix el món de la cobla, és autor d'una vuitantena de sardanes, generalment més apreciades pels melòmans que no pas pels balladors.

Entre les millors sardanes de M.S. Puigferrer sobresurten *Júlia*, *Una rosella*, *L'aplec de l'amor*, *Llac encantat*, *Somni*, *Dubte*, *L'últim adéu*, *Santfeliuena*, *Volerany*, *T'enyorem*, *Escumejant*, *L'aplec de la muntanya*, *Magdalena*, *Sardanistes de Santa Anna*, *Per tu*, *Rita* i *Vallespir evocador*. Després d'escoltar *Vallespir evocador*, Pau Casals va escriure: "Aquesta sardana té ideal i bellesa i, per tant, dignifica la nostra dansa, avui massa sovint profanada."

El desaparegut periodista Eugeni Molero va publicar, el 1983 a l'editorial Pòrtic, el llibre *Josep i Manuel Saderra, músics de cobla i compositors*, el treball més documentat disponible sobre l'obra i la vida de Manuel Saderra.

“

Quan veia
un compositor de sardanes
em quedava embadalit
mirant-lo. Em pensava que un
compositor era qui sap què.

”

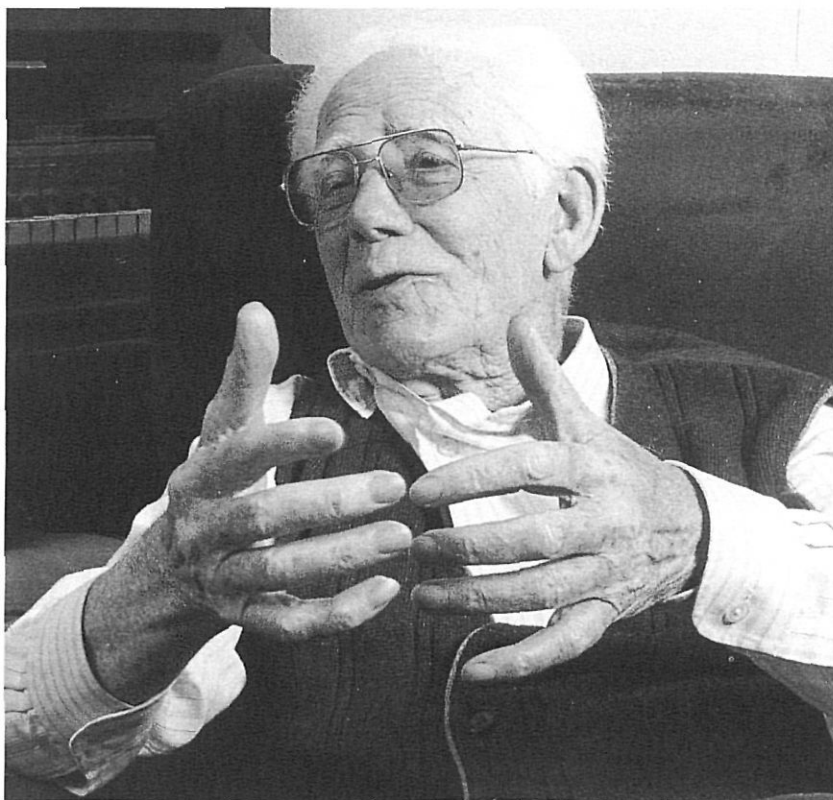
com ho fèiem tot en aquell temps. Hi havia molta misèria i no ens podíem pas permetre el luxe d'anar al conservatori a Barcelona o amb un mestre a Girona. Tot s'anava convertint en una rutina fins que arribava el moment en què em feien aprendre a tocar un instrument determinat perquè els de la cobla del meu germà calculaven que al cap d'un temps els faria falta algú que toqués aquell instrument. D'aquesta manera vaig anar

entrant en el món de la música, des de Banyoles. De Tortellà, van sortir bons músics perquè n'hi havia un que ensenyava música a tota la mainada i sempre hi havia alguns nois que el seguien. Però jo era molt petit quan vivíem a Tortellà i no vaig tenir temps d'aprendre-hi música.

—¿A Banyoles també va treballar de pintor?

—Llavors a Banyoles no hi havia pintors. Pintaven els paletes. El meu germà havia muntat una fàbrica d'esparidenyes i em vaig posar a fer esparidenyes. El meu germà dirigia l'Orfeó Popular Banyolí, que havia fundat el 1919, un any abans que jo arribés a Banyoles. Em van portar a cantar a l'orfeó, on també ensenyaven solfeig. Allà vaig iniciar-me en el món de la música. Tots els de casa teníem una bona oïda. Jo als deu anys ja em fixava en la manera com tocaven les sardanes a plaça i sabia reconèixer quina cobla era la que ho feia millor. Per la festa major, quan veia un compositor de sardanes em quedava embadalit mirant-lo. M'encantava. Em pensava que un compositor era qui sap què. Em vaig anar aficionant a la sardana.

—¿Quan va escriure la primera sardana?

—Als 14 anys, en vaig fer una, *La mare i jo*, però no valia res. No en sabia gens i vaig quedar decebut, perquè em va sortir com les que feia tothom. El 1936, quan ja em vaig veure amb cor de fer-ne una que fos una mica diferent de les que es feien, vaig escriure *Carme*. Però tampoc no em va acabar de convèncer.

—*¿Quan va tocar per primera vegada en públic?*

—Quan jo devia tenir 14 anys, anava amb quatre o cinc músics grans pels poblets del voltant de Banyoles a tocar per la festa major. Fèiem el que en dèiem un tracanet. Jo tocava la tenora. Un dia, a Canet d'Adri, vaig haver de tocar el tible i va ser un desastre. Només feia vuit dies que l'havia agafat i no me'n vaig sortir. Arran d'aquest fet, volia plegar de fer de músic.

—*¿Quan va començar a tocar la trompeta?*

—Quan vaig entrar a La Principal de Banyoles. Devia ser el 1930. Hi vaig estar fins que va arribar la guerra. El 1936, la Generalitat va ordenar als ajuntaments que ens havien contractat que ens paguessin, però no vam cobrar. Jo no tenia feina. A casa érem amics de tothom i mai no havíem estat de cap partit, tot i que sempre ens havien considerat gent d'esquerra, catalanista i republicana. Els del comitè de guerra que van entrar a l'Ajuntament de Banyoles em van dir si volia fer de pregoner i vaig estar una temporada treballant de pregoner. Després me'n vaig anar de voluntari al front de l'Ebre, a Binèfar, i vaig entrar a la banda de música de la Brigada Internacional Garibaldi, de la qual vaig ser l'arranjador. Vam passar molta misèria. Vaig estar als camps de concentració d'Argelers i de San Pedro de Cardènia, on els militars ens van robar els instruments. Érem una banda sense instruments. Una banda que no podia tocar música. Més tard vaig estar a l'Àfrica construint carreteres en un batalló de presoners de guerra. Vaig poder tornar a Banyoles el 1940. Llavors vaig entrar a formar part d'un quintet que fèiem ball a l'Esport Bar de Banyoles. Abans a Banyoles també havia tocat música per a les pel·lícules mudes que passaven al cinema Victòria. Era una feina delicada, perquè t'havies d'estudiar bé la pel·lícula.

—*¿A partir del 1940 va començar a compondre sardanes amb una certa regularitat?*

—Sí. El 1941, com que no tenia prou feina com a músic, vaig intentar tornar a treballar de pintor. Havia de pintar el sostre de l'església del santuari de Santa Maria del Collell i en enfilar-me el primer dia a la bastida vaig caure. Vaig haver de passar un temps al llit i hi vaig escriure *Record del Collell*. Va ser

la primera sardana meua que em va agradar, perquè veia que ja era diferent de les que jo estava acostumat a escoltar. Això em va animar, encara que a casa em deien que no anava pas bé, que jo havia de compondre sardanes com les del meu germà. Però jo vaig anar fent la meua...

—*Quina opinió li mereixen les sardanes del seu germà, al qual es considera, juntament amb Vicenç Bou i Josep Vicens, un dels compositors més populars de la història de la sardana?*

—Ell tenia una enorme facilitat per compondre. Trobo que les seves sardanes són molt fresques, senzilles i inspirades. Les escoltes i, a diferència del que passa si escoltes sardanes d'en Xaixu o d'en Bou, no sonen antiquades. Sonen d'ara.

—*Li van proposar entrar a La Principal de la Bisbal i vostè va refusar l'oferta...*

—Em van demanar si volia substituir l'Emili Saló a la trompeta, però els vaig dir que no. Amb tot i això, La Principal de la Bisbal sempre ha estat per a mi la millor cobla que hi ha hagut. De les que han tocat sardanes meves, és la que sempre m'ha agradat més. Vaig ser un gran amic dels Saló.

—*El 1942 va entrar a l'orquestra Bolero, de Girona...*

—Sí. De seguida em vaig encarregar dels arranjaments de l'orquestra i vaig anar a viure a Santa Eugènia de

Ter. Més que no pas jazz, tocàvem sobretot música melòdica, que era el que estava de moda. De fet, tocàvem de tot: tangos, valsos, rumbes, passos dobles... Ens defensàvem de la manera que podíem. Quan va sortir en Bonet de San Pedro cantant, vam copiar el que feia i també ens vam posar a can-

“

Al front de l'Ebre, vaig entrar a la banda de música de la Brigada Internacional Garibaldi, de la qual vaig ser arranjador.

”

tar. Tenien molta anomenada les nostres misses cantades. Érem capaços de cantar missa tres dies seguits... No vaig parar fins que vaig aconseguir convertir la Bolero en cobla, el 1946. Jo tocava el trombó quan interpretàvem sardanes, però al ball tocava la tercera trompeta i el bandoneó. M'hauria agradat tocar el piano. El 1951, es va passar a anomenar La Principal de Girona i més tard es va convertir en l'orquestra Atlàntida. Jo la vaig dirigir des del 1949 fins al 1957, l'any en què vaig plegar. Estava cansat de l'ofici de músic i me'n vaig anar a treballar de peó a Banyoles a una fàbrica de gelatines del meu cunyat, per estalviar-me maldecaps. No volia sentir parlar de música, perquè havia acabat molt fart de tant treballar i passar nervis. A Banyoles, hi havia una gent entossudida a crear una coral i al cap de dos anys vaig acceptar de dirigir l'Agrupació Polifònica de Banyoles, que va durar del 1959 al 1969.

—*Amb La Principal de Girona havia gravat discos a Prada sota la supervisió de Pau Casals...*

“

He escrit a la ratlla de 80 sardanes, i em sembla que me n'hauria d'haver estalviat la meitat. No en penso fer cap més

”

—Va ser una iniciativa del músic nord-català Joan Morata, autor d'una sèrie de peces ballables que va donar a conèixer per les terres de la Catalunya Nord en unes versions de cobla que jo vaig instrumentar. L'editora parisina Pathé-Marconi va fer desplaçar els seus equips de gravació a Prada i hi vam enregistrar diversos discos de sardanes a la primera meitat dels anys 50, sota la supervisió de Pau Casals. Acostumàvem a anar a veure en Pau Casals per la festa major de Prada, quan tocàvem a la població. Ens ho recomanava el cap de la policia de Girona, que ens aconsellava, però, que en les converses no hi barrejàssim res de política, perquè si no ell se n'assabentaria. En Pau Casals sempre demanava que li toquéssim una sardana d'en Juli Garreta. Li agradaven molt les sardanes d'en Garreta i eren molt amics. Era un home fantàstic i molt exigent.

—*¿De quina de les sardanes que ha escrit se sent més satisfet?*

—Arreu on vaig, sóc l'home de Somni. Tothom diu que és la millor que he escrit. Però a mi no és la que m'agrada més. Prefereixo *Júlia* o *Una rosella* o, com a sardana balladora, *L'aplec de l'amor*. Al començament, els balladors xiulaven les meves sardanes als aplecs i les ballades. Fins que vaig fer *Somni*. Llavors ja me les van acceptar, tot i que recordo fracassos estrepitosos, com quan van estrenar *Monestir de Ripoll* a Ripoll. Hi tinc molts amics, però cap no em va venir a dir res. Es devien pensar que els faria una sardana molt airosa i vaig fer-

ne una de més aviat intimista. El meu germà Josep em deia que jo era molt atrevit. Jo he escrit a la ratlla de 80 sardanes i em sembla que me n'hauria d'haver estalviat la meitat. No sóc home d'escriure tantes sardanes. L'última, *A les Guàrdies*, es va estrenar a Sant Hilari i ja no en penso fer cap més.

—*¿Les seves sardanes sempre tenen un punt de tristesa?*

—Són malencòliques, tristes i enèrgiques. Potser són conseqüència del temps en què vaig néixer. Si has estat un pobre desgraciat, has passat moltes decepcions i moltes humiliacions. Això es deu notar en les meves sardanes. Els balladors i les colles no ho entenen, perquè només pensen a saltar com més millor.

Xevi Planas